

Priručnik zahtijeva razmišljanje i poziva na aktivno sudjelovanje studenata u nastavi iznošenjem vlastitog mišljenja. Sadržaji koje priručnik obrađuje povezani su sa stvarnim životom i time pokazuju zašto je učenje kulture nekog naroda bitno za razumijevanje jezika. Ukoliko bi priručnik bio izrađen na principu „bacanja“ činjenica, postigao bi negativan učinak: studenti bi njega, a preko njega i kulturu Hrvata doživljavali kao nešto dosadno i nevažno. Još jedan razlog zbog kojega je knjiga važna jest da je rezultat rada i istraživanja stručnjaka za hrvatski jezik kojem hrvatski jezik nije materinji, a hrvatska kultura nije ona u kojoj se razvijao. Dakle – autorica poznaje okolnosti za koje piše priručnik i pritom vodi računa o specifičnom kontekstu i specifičnim potrebama određenih studenata – stranaca koji uče o drugoj kulturi.

Kako je već navedeno, priručnik *Povijest hrvatske kulture od početaka do kraja II. tisućljeća* Natalije L.Bilyk ne pretendira detaljizirati sve kulturološke procese, ali uspio je u osnovnoj namjeni – sveobuhvatnu pojavu kulture jednog naroda predstavio je putem najznačajnijih karakteristika i dometa. Time postiže svoj osnovni cilj, koji sama autorica navodi u Uvodu, a to je uokviravanje povijesne slike hrvatske kulturne baštine.

Діклич Т.

З НАУКОВИХ ПОДІЙ:

Міжнародній науковій конференції «Наукова спадщина О. О. Потебні в контексті розвитку філологічної думки ХІХ–ХХІ ст. (до 175-річчя від дня народження О. О. Потебні)»

5–7 жовтня 2010 року на філологічному факультеті Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відбувалася масштабна подія. До участі в **Міжнародній науковій конференції «Наукова спадщина О. О. Потебні в контексті розвитку філологічної думки ХІХ–ХХІ ст. (до 175-річчя від дня народження О. О. Потебні)»**, окрім українських науковців, долучилися знані дослідники з Російської Федерації, Білорусі, Польщі, Литви, Словаччини, Китаю та Сполучених Штатів Америки.

Характеризуючи постать О. О. Потебні, Л. А. Булаховський писав про те, що доля його наукової спадщини склалася особливим чином, – ученого не просто згадують із приводу тих чи інших ювілейних дат або ж у суто історичному плані – його твори уважно вивчаються й нині, оскільки вони залишаються стимулом для подальшого розвитку мовознавчих досліджень.

Важко переоцінити вагу наукової спадщини О. О. Потебні й масштаби її впливу на розвиток європейської філологічної думки впродовж майже двох століть. Тож нелегко висвітлити детально все, що стосується роботи конференції. Спробуймо, однак, окреслити найхарактерніші вектори сучасного розвитку мовознавчої науки в контексті розвитку ідей визначного вченого.

Активну участь у конференції взяли провідні науковці Харківського

національного університету: 5 жовтня 2010 року з вітальним словом до учасників звернувся ректор В. С. Бакіров. Головував на пленарному засіданні декан філологічного факультету Ю. М. Безхутрий.

Перше засідання відкривала доповідь В. С. Калашника й М. І. Філона «Значення і смисл поетичного слова в лінгвістичному вимірі». Виступ представника Білорусі В. А. Салєєва «Мова почуття й мова думки (Доктрина О. О. Потебні – від філології до естетики)» стала логічним переходом до аналізу інших ділянок наукової ниви, на яких плідно працював О. О. Потебня. Так, доповідь І. Л. Михайлина (Харків) «Поезія, проза й „газетна література“ в концепції О. О. Потебні», а також виступ М. Ф. Алифіренка (Белгород, Російська Федерація) на тему «Ментальність як лінгвокогнітивна категорія» ще раз представили О. О. Потебно не лише як видатного лінгвіста, а і як філософа й дослідника публіцистики, яка бурхливо розвивалася за його доби.

Беручи до уваги масштабність наукового доробку й самої постаті О. О. Потебні, оргкомітет спланував роботу в такий спосіб, щоб можна було окреслити принаймні найважливіші аспекти його вчення в контексті тематики конференції. Тому було створено 11 мовознавчих секцій, 5 літературознавчих, а також секції «Міфологія», «Фольклористика», «Етнологія» та «Журналістика».

Мовознавча секція «Евристична значущість лінгвістичних ідей О. О. Потебні» охопила концептуальні проблеми, стосовні впливу ідей О. О. Потебні на формування методу міфореставрації (доповідь С. М. Телегіна з Москви), діяльнісної концепції мови в працях О. О. Потебні (доповідь І. І. Дяговця з Донецька), лінгвософської інтерпретації природи в науковому дискурсі О. О. Потебні (доповідь К. Ю. Голобородька з Харкова), внеску О. О. Потебні у вивчення проблеми вмотивованості мовного знака (доповідь Ю. В. Юсип-Якимовича з Ужгорода), ролі О. О. Потебні у становленні сучасних лінгвістичних учень (доповідь Г. Б. Вишневської з Тернополя) тощо. Роль О. О. Потебні в колі інших учених Харківського університету як предтечі етнолінгвістики підсумувала Г. Н. Карнаушенко (Харків).

Відомо, що чільне місце в науковому доробкові О. О. Потебні посідає вчення про внутрішню форму слова, існування якої було постульоване в працях В. фон Гумбольдта. Проте, якщо для останнього встановлення її специфіки було проблематичним, то потєбнянське вчення про внутрішню форму слова спрямоване саме на дослідження конкретних мовних фактів, нерозривно пов'язаних із процесами у внутрішній структурі слова в синхронному й діахронному аспектах. Тому засідання секції «Проблеми вторинної номінації: метафора, внутрішня форма слова, похідне значення» відкрило нові обрії для дослідження цієї невичерпної проблематики. Особливе враження справила доповідь Т. С. Пристайко і В. В. Зирки (Дніпропетровськ) «Внутрішня форма слова як фактор прагматичного варіювання значення (досвід інтерпретації ідей О. О. Потебні)», в якій на

матеріалі прикметника *правильний* було розглянуто креативний потенціал внутрішньої форми слова й доведено, що попри численність можливих прагматично обумовлених уживань атрибута його внутрішня форма присутня в усіх випадках функціонування лексеми. У доповіді Л. В. Педченко (Харків) «Змістовна вмотивованість слів *баба*, *дед* та їх дериватів (у контексті роботи О. О. Потебні „О связи некоторых представлений в языке“») здійснювалася надзвичайно цікава спроба виявити характер умотивованості предметних значень російських діалектизмів слів із коренями *баб-* і *дед-*, внаслідок чого, спираючись на теоретичні положення й конкретні спостереження О. О. Потебні, автор дійшов висновку про існування мотиваційного семантичного зв'язку між первинними та вторинними значеннями досліджуваних лексем. Дослідження Г. М. Шипіциної (Белгород, Російська Федерація) було присвячене проблемі лексикалізації значення похідного слова у світлі вчення О. О. Потебні про корінь слова. Цікаві ракурси дослідження інтерпретації внутрішньої форми як потенціалу ілюкативного значення дискурсивного слова *вообще* було продемонстровано в доповіді О. В. Чернцової (Харків). Дослідження свідчить про те, що ідея «узагальнення» зумовлює локацію чи ілюкацію мовленнєвих актів, пов'язаних із науково-повсякденним типом дискурсу.

Окрема мовознавча секція опікувалася вивченням обсягу, змісту й репрезентації концептів у концептосферах індоєвропейських мов. Багато уваги приділялося конкретним концептам у різних мовних картинах світу і в мовній картині світу представників різних національностей, наприклад, концептам „початок“ (доповідь Н. Є. Ананьєвої з Москви), „життя“ і „смерть“ (Лі Джіан Пінг із Китаю та О. В. Чернцова з Харкова), концептам-примітивам у латинській мові (Б. В. Чернюх зі Львова), особливостям вербалізації концепту „дружба“ в інтернет-комунікації (Г. А. Губарева з Харкова) тощо.

Сучасне тлумачення лінгвістичних проблем, поставлених свого часу О. О. Потебнею, пропонувалося на секції «Культурні компоненти лексичної та фразеологічної семантики». З особливим інтересом були сприйняті доповіді Г. Качюшкене з Литви і Є. Балінтової із Словаччини про роль культурологічної компетенції у вивченні іноземної мови, Г. В. Токарева (Тула, Російська Федерація) про об'єктивацію культури компонентами лексичного значення та Н. В. Гримайло (Льоблін, Польща) про структуру лексико-семантичного поля смутку в польській мові.

Лексикологічним питанням комунікативної лінгвістики присвятила свою роботу секція «Лексика спеціальної комунікації: семантика, системність, нормативність»: розглядалися такі масштабні питання, як національна термінологія й мовне прогнозування (Л. Г. Боярова з Харкова), становлення термінів дериватології (Т. А. Коць – Київ), актуальні проблеми прогнозування лексичної норми (С. Г. Чемеркін із Києва) і т. д.

Сучасний стан розробки широкого кола глобальних мовно-філософських

проблем, якими опікувався О. О. Потебня, продемонструвала секція «Мовна свідомість – ментальність – мовна картина світу». Так, зокрема, К. І. Мізін (Київ) говорив у своїй доповіді про проблеми мови й мислення у світлі концепції слова як енергетичної сутності, О. К. Куварова (Дніпропетровськ) зосередила увагу на мовній особистості у світлі лінгвофілософських ідей О. О. Потебні, Н. В. Бойко (Харків) зупинилася на аналізі гуманітарних універсалій в сучасному культурному просторі, а Т. Ф. Фільчук (Харків) говорила про асоціативну природу мовної атракції в світлі ідей О. О. Потебні. Великий інтерес присутніх викликала також доповідь Н. С. Коваленко (Томськ, Російська Федерація) про відображення мовної картини світу в давньоанглійських іменниках із основотворним формантом -s-.

Широке коло сучасних лінгвістичних проблем презентували автори доповідей, виголошених на засіданні секції «Дискурс – текст – інтертекст». Особливу увагу привернули розвідки Т. А. Космеди (Львів) «Сучасна дискурсцентрична парадигма у світлі теорії О. О. Потебні: інтерпретація ролі дискурсивних слів у художньому тексті...», Л. Ф. Компанцевої (Київ) «Принципи сугестивної лінгвістики в інтернет-комунікації», В. А. Борисової (Харків) «Дискурсивна функція інтертекстуальності у формуванні наукового знання».

О. О. Потебня свого часу дав могутній імпульс розвитку проблем сучасної когнітивістики, які були розглянуті на секції «Питання сучасної когнітивної лінгвістики». Серед найзмістовніших слід назвати доповіді Ж. В. Колоіз (Кривий Ріг) про біблійну репрезентацію часу, Ю. В. Крапиви (Харків) про механізм когнітивного оброблення публіцистичного тексту, а також О. Г. Озерової (Белгород) про слово як засіб апперцепції у когнітивному просторі поетичної прози.

На засіданні секції «Проблеми словотвору та морфології індоєвропейських мов: структурно-семантичні та функціональні аспекти» були представлені доповіді Т. А. Космеди та О. В. Халіман (Харків) «Розвиток ідей О. О. Потебні щодо граматикизації категорії оцінки як наслідку взаємодії філософських категорій – проекція на категорію числа», О. В. Лукіна (Ярославль, Російська Федерація) «Питання теорії частин мови в контексті творчості О. О. Потебні», В. К. Харченко (Белгород) «Питання теорії частин мови в контексті творчості О. О. Потебні», а також О. О. Дудки (Харків) «Наголос прикметників у творах Г. Квітки-Основ'яненка за редакцією О. Потебні».

Однією з найпомітніших була робота секції «Проблеми дослідження мови художньої літератури», адже сам О. О. Потебня був дослідником фольклору і мови художньої літератури. Серед великої кількості доповідей назвемо такі: «Українська художня мова як лінгвокреативне явище: актуалізація передбачень Олександра Потебні» (О. О. Маленко), «Концептуальна метафоризація образу матері в українській поезії XIX–XX століть» (Ю. І. Калашник), «Образ ДОМУ в художній мові Панаса Мирного

(на матеріалі роману „Хіба ревуть воли, як ясла повні?“)» (Л. Г. Савченко – Харків), «Лінгвостилістичні особливості сучасного сербського прозового дискурсу (на матеріалі використання претеритальних форм)» (В. І. Ярмач – Київ), «Художньо-мовна особистість як пізнавальний феномен» (М. І. Філон), «Концептуалізація мобільного зв'язку в сучасному поетичному дискурсі (на матеріалі поезій Дмитра Лазуткіна)» (І. А. Кожушко – Харків).

Роботу конференції логічно продовжила остання мовознавча секція «Структурно-семантичні та функціональні аспекти дослідження синтаксичних одиниць». Н. О. Андрамонова (Казань, Російська Федерація) доповідала про відносно підпорядкування з непередметною анафорикою, Л. В. Попова (Архангельськ, Російська Федерація) – про форму іменного компонента як предмета синтагматичного аналізу, С. В. Соколова (Київ) – про синтаксичну реалізацію відприслівникової транспозиції в українській мові, а Г. С. Чернобай (Слов'янськ) – про сучасне переосмислення лінгвістичного погляду на міф і безособові конструкції української мови, що позначають внутрішній стан людини, на основі праць О. О. Потебні.

Літературознавча проблематика на конференції розглядалася на засіданнях п'яти секцій. Секція «Від аналізу до синтезу: теоретичні та практичні проблеми дослідження художньої літератури» була представлена концептуальними доповідями декана філологічного факультету Харківського університету Ю. М. Безхутрого на тему: «Естетична концепція українських літературних угруповань 20-х рр. ХХ століття в контексті вчення О. Потебні про специфіку художнього слова», О. Д. Турган (Запоріжжя) «Міфокритика як вектор літературознавчих досліджень О. Потебні», М. І. Гнатюк (Львів) «Особливості функціонування психологічного літературознавства в Україні (О. Потебня, І. Франко)», Н. М. Шляхової (Одеса) «Теорія словесної творчості О. Потебні», В. В. Колкутіної (Одеса) «Концепція О. Потебні у проєкції до літературознавчих пошуків Д. Донцова (рецептивний аспект)», Т. О. Коваленко (Донецьк) «Мова і поетика: Роль наукової спадщини О. О. Потебні у формуванні мови українського формалізму», Ю. Цар (Львів) «Поняття апперцепції в системі психолінгвістичної теорії Олександра Потебні».

Літературознавча секція «Інтертекст у літературі» була репрезентована доповідями О. Н. Калениченко (Белгород) «Інтертекст як літературний прийом у сучасній російськомовній фентезі», В. А. Герасимчук (Київ) «Дихотомія художнього і нехудожнього у вербальному тексті», О. І. Борзенко (Харків) «Декадентські тенденції в ліричній поезії Лесі Українки» і т. д.

Неабияке враження справили доповіді, виголошені на засіданні літературознавчої секції «Міф – символ – художній образ», а саме «Від міфу до архетипу: історія як ритуал (О. Потебня, Ф. Буслаєв, О. Веселовський)» представника Інституту літератури ім. О. М. Горького РАН А. Ю. Большакової і «Міфологема Агасфера в поезії російського модернізму» Н. І. Ільїнської (Херсон).

Літературознавча секція «Поетика літературного твору» запам'яталася доповідями Н. П. Малютіної (Одеса) «Поетика риторичних стратегій у драматичних поемах Лесі Українки», М. П. Сподарець (Харків) «Наукова спадщина О. Потебні в українському літературно-критичному дискурсі 20-х років ХХ століття» та ін.

У програмі секції «Проблеми жанрового розвитку літератури» чільне місце посіли доповіді М.С. Васьківа (Кам'янець-Подільський) «Український роман і романні форми 20-30-х років ХХ ст. як вияв новаторсько-експериментального пошуку митців доби», І. С. Заярної (Київ) «Жанрові метаморфози в поезії Л. Бікова», О. Д. Михільова (Харків) «Романічна творчість К. Воннегута як зразок художнього синтезу» тощо.

На секції «Міфологія. Фольклористика. Етнологія» з підзаголовком «Міфологія, фольклор, народна культура у вимірах сучасних гуманітарних наук» виголосили доповіді представники різних поколінь: А. А. Швед (Брест, Республіка Білорусь) – «Семантика і функціональність жовтого кольору в міфологічній картині білорусів», В. В. Сокіл (Львів) – «Українське козацтво: народний погляд», Т. П. Вільчинська (Тернопіль) – «Семантико-аксіологічна природа етнокультурного концепту-образу „відьма“ у міфопоетичній картині світу Т. Шевченка», а також М. Б. Качмар (Львів) – «Українські етіологічні легенди про природні явища: структурно-семантичний аспект» та М. В. Демидюк (Львів) – «Національна специфіка жіночих персонажів українських народних казок».

Секція «Журналістика (Актуальні питання сучасної соціальної комунікації)» запам'яталася науковими доповідями Н. М. Сидоренко (Київ) «Творення художнього образу в публіцистиці», О. І. Панченко (Дніпропетровськ) «Засоби компресування стислих газетних жанрів», О. О. Полумисної (Харків) «Діяльність журналу „Украинская жизнь“ (1912–1917) в оцінці українських і російських періодичних видань початку ХХ століття» та О. Д. Школьної (Київ) «Репрезентація національної ментальності в мові української преси початку ХХ століття».

На підсумковому пленарному засіданні (6 жовтня 2010 року) учасники конференції заслухали доповіді концептуального характеру Ф. С. Бацевича (Львів) «На шляху до „парадигмальної“ лінгвопрагматики», Л. О. Бикової (Стоктон, США) «Думка й мова» О. О. Потебні й сучасна когнітивістика», О. І. Лагунова (Харків) «Концепція слова і літературного твору в теорії О. О. Потебні», Е. Г. Шестакової (Харків) «Життя слова: діалог О. О. Потебні та О. О. Лосева».

Після того, як було підбито підсумки роботи конференції й заслухано звіти керівників секцій, із заключним словом виступив декан філологічного факультету Харківського університету імені В. Н. Каразіна Ю. М. Безхутрий.

Учасникам конференції також була запропонована цікава культурна програма, а саме екскурсія до музею Г. С. Сковороди в селі Сковородинівка.

Варто окремо оцінити надзвичайно велику роботу, виконану

організаційним комітетом конференції й викладацьким складом філологічного факультету для організації і здійснення цього заходу, а також діяльність оргкомітету, пов'язану з публікацією кількох томів доповідей у «Віснику Харківського національного університету» до початку конференції. І ще одна риса, яка, зрештою, завжди була притаманною будь-якому науковому заходу, котрий відбувався у стінах Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, – це неповторне поєднання високого, посправжньому європейського наукового рівня з напрочуд приємною, доброзичливою атмосферою, в якій відчувалася присутність і панування духу великого Олександра Потебні.

доц. Ярмач В.І.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ НАУКОВИХ ВИДАНЬ У ХОРВАТІЇ

24 листопада 2010 року хорватська громадськість відзначала цікаву для гуманітарної освіти і науки подію – презентацію науково-популярного видання «Славист та імперії (Ватрослав Ягич між Галичиною, Малоросією і Україною)» (*Slavist i imperiji. Vatroslav Jagić između Galicije, Malorusije i Ukrajine*), підготовленого Євгеном Миколайовичем Пашенком, співробітником кафедри української мови Загребського університету, доктором філологічних наук, професором, автором численних праць про українсько-хорватські літературні контакти.

Презентація проходила у приміщенні бібліотеки Загребського університету, серед учасників і гостей було чимало визначних знавців і поціновувачів української культури – представників наукових кіл, працівників освіти, студентів – майбутніх українців, працівників посольства України в Республіці Хорватія, а також української діаспори.

Презентація цього оригінального видання проходила жваво, участь у виступах і обговоренні брали визначні хорватські науковці, детально репрезентував видання сам автор – у своєму виступі він обґрунтував появу цього видання, адже, на думку Є.Пашенка, зараз на часі поява книги, яка б посприяла висвітленню проблеми формування як науковця визначного хорватського слависта Ватрослава Ягича, доробок якого було виконано не в останню чергу під впливом прогресивної української і російської думки, адже значний вплив на світогляд слависта справила політична ситуація у країнах його перебування, а також спілкування із творчою інтелігенцією тодішньої України, яка перебувала у складі сильних імперій світового масштабу – Австро-Угорської і Російської.

Тепер детальніше про видання. Останнє побачило світ того ж таки листопада 2010 року за сприяння Хорватсько-українського наукового товариства, а також Спілки хорватських українців, під загальною редакцією визначного науковця і популяризатора української культури